

A painting of a human skeleton, rendered in a dark, textured style. The skeleton is positioned centrally, with the skull at the top and the pelvis at the bottom. The background consists of broad, expressive brushstrokes in shades of orange, red, and brown, creating a sense of depth and movement. The overall composition is vertical and somewhat abstract, with the skeleton appearing to emerge from or be set against the textured background.

František R. Kraus

A přived' zpět
naše roztroušené...

cattacan

cattacan

František R. Kraus

A přived' zpět naše roztroušené...

*Vydání této knihy bylo uskutečněno za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kultury ČR
a Nadačního fondu obětem holocaustu.*

MINISTERSTVO
KULTURY

Státní fond kultury ČR

NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU

*Nakladatelství děkuje za odbornou lektoraci a cenné připomínky
panu Vojtěchu Blodigovi a Petru Brodovi.*

© František R. Kraus, 1946, dědicové, 2021

Úvod © Tomáš Kraus, 2021

Doslov © Vladislav Dudák, 2021

Ilustrace © Ivan Bukovský, 2021

Studie Terezín 1941–1945 © Vojtěch Blodig, 2021

Plánek terezínského ghetta (podklady) © Miroslav Veselý, Petr Osvald, 2021

Legenda k plánu terezínského ghetta (redakčně doplněna) © Vojtěch Blodig, 2021

Slovníček a poznámkový aparát © Alice Dudáková, Vladislav Dudák, 2021

Odborná spolupráce © David Kraus a Tomáš Kraus, 2021

Vydal © Cattacan, s. r. o., 2021

ISBN 978-80-88349-23-5

Souborné literární dílo Františka R. Krause
Svazek druhý

Úvodní slovo

*A přiveď zpět naše roztroušené ze středu národů,
a naše rozptýlené shromáždí od končin země!
Uveď nás v Sion, v město Své svaté, s plesáním,
v Jeruzalém, svatyni Svou, v radosti věčné!*

Modlitba *Avinu Malkeinu*, *Otče náš*, *Králi náš*, je součástí liturgie deseti dnů pokání, nejvýznamnějších židovských svátků, které začínají Novým rokem – *Roš hašana* – a vrcholí Dnem smíření – *Jom kipur*. Uvedené čtyřverší je jednou z klíčových pasáží této modlitby, nejen proto, že odkazuje na Izajášovo proroctví (Iz. 11:12). To předpovídá, že Hospodin opět shromáždí svůj lid v Zemi zaslíbené, poté, co byl rozprášen do všech koutů světa.

Izajášovo proroctví vzniklo patrně v 7. století př. n. l., modlitba *Avinu Malkeinu* asi o tisíc let později. Předtím i potom čelil židovský lid mnoha útrapám, obstrukcím, šikaně a vyhánění z vlastní země. Ale nikdy nebyla zkáza tak masivní a totální jako ve století dvacátém, v době *šoa*, v době, které říkáme *holokaust*.

V prvním svazku souborného díla Františka R. Krause vydávaném nakladatelstvím Cattacan, nazvaném *Povídky ze Svrabové čtvrti*, jsme chtěli čtenáři přiblížit svět zaniklé, zejména židovské Prahy. Ve druhém svazku bychom se rádi pokusili

o něco trochu jiného. Chtěli bychom přivést zpět lidi, kteří se ocitli – ne vlastní vinou – v soukolí dějinných událostí, ze kterého nebylo úniku. Snažíme se alespoň na chvíli oživit všechny ty, jež autor poznal na své strastiplné pouti a na něž svět už dávno zapomněl. V něčem jsou si oba svazky dost podobné; první vykresluje lidské osudy v topografických, někdy až idylických, jindy syrově nelítostných kulisách „světa včerejška“, druhý chce svědecky přiblížit příběhy obdobných protagonistů, tentokrát v tragické době všemu se vymykající, která stále není příliš dávná. A i zde máme velkou výhodu – literární dílo je nesmírně bohaté, jak jazykově, tak faktograficky, takže nám jednotlivé postavy a situace, ve kterých se ocitají, zcela plasticky vyrůstají před očima.

A přived' zpět naše roztroušené není jen modlitba, jakkoli důležitá a inspirující – ostatně autor měl její český překlad z pera Mořice Krause v modlitební knize z roku 1903 často před očima a z ní odvodil název své druhé literární reportáže. Je to také výzva. Je to pomník umučeným, vlastně několik desítek pomníčků. A pokud v té modlitbě a výzvě slyšíme ozvěny raného sionismu, není to jistě náhoda.

Tomáš Kraus

I

Praha

Neviditelná pouta

Včerejší den byl nadmíru rušný, rušná byla i noc. Rozhlasový přijímač stále člověka zaměstnával. „Musím brzy ráno ven, na ulici!“

Bylo zima v ten březnový den, kdy člověk odešel dříve z doma, i když byl bez práce. „Musím se podívat ven, na periferii, až to přijede!“

Praha byla rozkmitána vzrušením. Čekalo se na ně, na Huny, kteří prý brzy zrána překročili okousané hranice a hrnuli se k srdci Čech.

Chci k Invalidovně. Tam však se již nedostanu. První auta potkávám na Příkopech. Nic zázračného! Tedy skutečně ten „cirкус plechový“, jak to kdysi nazývali Poláci?

Mají sníh na plachtách, zkoumám materiál, je to náhražka, ale stačí.

Příkopy jsou ve varu. Lid se zastavuje. Ne, aby volal „síg hajl“, ale aby plival po autech, zvedl pěst a hlasitě jim křikl do tváře: „Přijde den! Ale náš!“

Nehnuli se na svých vysokých vozech. Věděli, že *zde* jsou neprávem.

Kolona stála, nemohla dál. U Můstku se plivalo již intenzivněji. A intenzivněji volalo. Lid se nebál. Hunové na vozech blbě civěli dolů. Helma a opět helma. A trému jsem mohl pozorovat též.

Pražští Němci – bylo jich tehdy ještě málo – ti byli na roztrhání. Ten, o kterém jsi před tím dobře věděl, že je pokojným demokratem, ten dnes vylezl na vůz *Weltenbefreierů*, okrašloval si je a bavil se s nimi. A Němky? Ty je líbaly. Brečely při tom. Radostí! Sedly si jim na klín a nejraději by byly s nimi zmizely uvnitř nákladních vozů, za plachtami.

Lid plival a skouzl zuby.

Patnáctého března roku tisíc devět set třicet devět.

Praha zaplakala.

Byl to nový puch, jejich směs do vozů. Dodnes ho cítím a čpí mi v nose. Teprve šest let později, když jsem v Blechhammeru¹ u Osvětimi proplaval latríny, prolezl kanál s fekáliemi a boural šest hodin v noci prasklou zeď úlomkem šrapnelu, jsem poprvé opět cítil pravý benzin: ruské tanky mě přijaly a vzaly s sebou.

Tehdy mě to osvěžilo.

U Koruny byl nejhustější dav. Před Ambasadorem stála čestná stráž. Bydlil tady velící generál vpochodující armády. Vpravo a vlevo od vchodu stráž v ubohých stejnokrojích, jeden chlapeček na pravé straně zakrnělý, ušoupaný. Něco mně zde ne-souhlasilo.

Praha sem a tam vyvěsila rudý prapor se znakem Čingischána, syna to Jesüajova.

Čingischán – lépe Temüdzín, zaslal tehdy do Prahy svůj předvoj. ON sám měl přijet později.

Pražské kasárny byly obsazeny za několik hodin. Henleinovci vypracovali plány kasáren, skladišť a ostatních vojenských středisek a zaslali je již v roce 1936 do Berlína. Tam byly rozmnoženy a uschovány pro dnešní den, který byl předem zaregistrován v programu.

Praha se zachvěla.

Někde nešlo odevzdání tak lehce. Český voják neustoupil rychle. Ale proti násilí bylo vše marné.

Do Prahy vjeli Prusové.

Pouta byla ukována, i když byla tehdy ještě neviditelná.

Zatýkalo se. Legionáři, sokolové, studenti, politikové, partajníci, socialisté, komunisté a Židé.

Život se pomalu stal nesnesitelný.

Petschkové prodali Bredovskou² již dříve. Veškeré tyto transakce hlásil jak Urzidil,³ tak později von Gregory⁴ a dr. Vorliczek⁵ zavčas Berlínu. Berlín tedy věděl, kde v Praze otevře sídlo *Gestapa*: tam, kde se to nejlépe hodí, kde jsou nejmodernější podzemní trezory vyhovující nejlépe dle předepsaných norem pro mučírny; tam, kde pod zemí tečou neviditelné řeky, tam, kde jsou sklepení vedoucí do hlubin země, v té budově, kterou si Petschek vystavěl jako moderní pevnost 20. století – ovšem na cizozemské penízky, na dolary, poundy, švýcarské frantíky, eventuálně holandské zlatáky, nikoliv pro orgie fízlů, gestapáků, černých esesmanských dáblů a asesorů v monoklech.

V Bredovské stála již stráž. Dva esesmani jako hrom, vybraní chlapíci, dvoumetroví, v černém a s černou helmou – stáli zde rozkročení vlevo a vpravo od vchodu do Bankovního domu „Petschek“, jak kdysi skromně oznamoval tento pán v *Prager*

*Tagblattu*⁶ svým prestižním inzerátem s bílým místem kol dokola na půl stránkách listu. Ale i *Národní listy* a ostatní časopisy inzerát mívaly na Nový rok a o jiných svátcích...

Puška leží na pravém rameni, dole na rukávě se skví na černobílém pásku „*Leibstandarte des Führers*“,⁷ tak zde stojí nepohnutě symbol naší doby... Ve vídeňském hradě jsem je za Franze Josefa vídával vždy všude stát, tyto chlapy jako hory, jenže byli vlídnější, nevycházel z nich takový chlad a člověka nemrazilo, když je viděl; naopak byli světlí, bílí a červení, veselí. Toto jsou chmurné postavy německé luteránské zašlé doby, který věk? Středověk?

A ty helmy! Ano, na přilbu si potrpěli. Helma hrála přece také u Richarda Wagnera rozhodující úlohu: Lohengrin ji měl, Telramund, král Jindřich, měl ji Wotan a Rienzi, nosil ji Parsifal... A Friedrich II., kterému říkají Veliký, založil již v roce 1770⁸ gardu dvoumetrových habánů, kteří civěli dnem i nocí před vraty postupimského Sanssouci. Tedy tradice? Snobismus?

Nikoliv! Vnucení obdivu, vnucení strachu: *Já* jsem pán světa, podívej se, malinký občánku, toto jest symbol *Mé* moci, tento obrovský hromotluk. A taková je i moje Říše, do které patříš. Toto jest naše kultura, kterou nelze jen obdivovat, toto jest ukováno na věky věků, nelze tím hnout, jako nelze hnout tímto esesmanem před branou *Pečkárny*, jako nelze hnout režimem, který přináší štěstí a blahobyt německému národu a potom – budou-li poslušni a nebudou-li rušit vývoj – i ostatním národům Evropy.

Ovšem, rušit vývoj: hloupost a nesmysl! Ani přemýšlet o tom nemůžeš, vždyť je to bezvýsledné. My jsme zde a my zde zůstaneme! V Říši, v Sudetech, a i u vás v Praze, v Čechách a na Mo-

ravě! Tento *Wehrmann in Eisen*, jestli jste jej znali, stál v letech 1914–1918 na dvoře Německého domu na Příkopech a sem vodili přiblíblí profesoři své ovečky z pražských středních a jiných škol, aby tam každý z žáků zatloukl jeden hřebík, který stál korunku. Tento, tenkrát ještě dřevěný Machnov⁹ nyní za vlády Čingischána oživil. Dnes nestojí na dvoře, dnes stojí venku, aby ho každý mohl vidět a aby každý poznal, jaká je to moc!

Zelené antony z Bartolomějské sem již svázely. Ale i jejich vozy, které kdysi vjížděly do bran berlínského *Polizeigefängnisu*, které stály v Uhlandstrasse a jinde, ty dirigovali na Prahu, aby zde obstarávaly spojku mezi Pankrácí a Bredovskou.

Celou Bredovskou ulicí až po Panskou a Vrchlického sady vanul již jiný vítr.

Ale jinak velmi usměvavý pan *presseattaché* von Gregory, který ještě před půl rokem přísliboval spolupráci s demokratickým tiskem, připravoval půdu pro svého kolegu, pana Wolframa von Wolmara¹⁰ – *pressechefa*, odchovance Dietricha.¹¹

V Panské již namalovali obrovskou tabuli, zde byl jejich časopis *Der Neue Tag*.¹² Jiné články, jiné obrázky, než jaké míval starý *Tagblatt*, zavanul sem jiný vzduch. Někteří novináři se pouze otočili o 180 stupňů, Židé byli zatčeni, do Prahy přišlo mnoho *Gestapa* a *Kripa*,¹³ vojsko se doplňovalo a každá domovnice věděla přesně, koho má v domě, kdo byl komunistou, socanem, Židem, i kdo má doma pětilampovku.

Někde počaly intriky.

V Josefovské zařídili centrálu pro podchycení Židů, tvořil se *Zentralamt für jüdische Auswanderung*¹⁴ ve Střešovicích, vědělo se o každém a každý musel být prozkoumán až na kost.

Rentgenové oči! Nelze se zahalit v roucho ilegality, život v rodině a „ve svém“ přestává, zavádí se jako v Prusku:

Pořádek a disciplína se *štechšritem*, hodně hlučných pochodů, v neděli lepší oběd, pracovat, pracovat! Jednou za týden do divadla nebo kina, kde vidíš to, co já chci.

Začínají sbírky na ulicích, sbírá se to i ono, odpadky od toho a onoho...

Poslyš, bratře: Nebude opět válka?

Totíž, abys tomu rozuměl. Oni tam u nich to mají horší: nesmějí pracovat, nesmějí studovat, nesmějí do obchodů, jen odpoledne od dvou do tří, nesmějí do kavárny nebo divadla, muzea, kina a tančit, kostely jim zapálili, na ulici se smějí pohybovat jen od osmi ráno do osmi večer, nesmějí sedět v parku, nesmějí za město, nesmějí se v létě koupat, v zimě bruslit nebo lyžařit, musí se stále hlásit, že ještě nezemřeli, a na srdci nosí přiřítu žlutou Davidovou hvězdu, v jejímž středu je vepsáno: „*Jude*“!¹⁵

¹ Blechhammer – pracovní a koncentrační tábor; pobočný tábor (*depondance*) Osvětimi. Více viz pozn. č. 1 na str. 182.

² Bredovská ulice, dnes Politických vězňů – v daném kontextu autor míní Petschkův palác, který v ní stojí.

³ Zmínka o pražském německy píšícím židovském spisovateli Johannesu Urzidilovi (1896–1970) v tomto kontextu je omylem. J. Urzidil pracoval jako tiskový rada na německém velvyslanectví od roku 1921 do října 1933, kdy byl uvolněn ze svých povinností, a v roce 1944 byl propuštěn. Žádné majetkové transakce Petschků do Berlína nemohl hlásit.

⁴ Karl Alex von Gregory (1899–1944) – tiskový atašé na německém velvyslanectví, v letech 1939–1942 vedoucí kulturně-politického oddělení úřadu říšského protektora. Padl v boji s Rudou armádou při obléhání Bukurešti.

⁵ JUDr. Camillo Worliczek (Worliczek; 1892–1951) – profesor národního hospodářství a statistiky na Německé vysoké škole technické v Brně. Výnosem říšského protektora v lednu 1940 byl ustanoven komisařským správcem Mendelovy univerzity.

- ⁶ *Prager Tagblatt* – německy psaný deník. Vycházel v letech 1877–1939.
- ⁷ Leibstandarte des Führers, správně Leibstandarte Adolf Hitler – německá vojenská jednotka založená v roce 1933 pro ochranu Adolfa Hitlera a jeho soukmenovců. Součástí *Waffen-SS*. Na začátku války měla podobu motorizovaného pluku, v říjnu 1942 se stala divizí pancéřových granátníků a o rok později tankovou divizí SS. Účastnila se obsazení Sudet i okupace zbytku Čech a Moravy.
- ⁸ Ve skutečnosti tuto tradici založil o více než třicet let dříve otec Fridricha II. Velkého Fridrich Vilém I.
- ⁹ Fedor Machnov – „ruský obr“; tehdy nejvyšší člověk světa (268 centimetrů). Při svém turné navštívil mj. i Prahu (5. 5. 1911).
- ¹⁰ Wolfgang Wolfram von Wolmar (1910–1987) – vedoucí skupiny „Tisk“, která byla součástí vedení kulturně-politického oddělení úřadu řííšského protektora. Po skončení války pracoval v SRN jako novinář.
- ¹¹ Otto Dietrich (1897–1952) – německý novinář, funkcionář SS, „šéf řííšského tisku“, důvěrník Adolfa Hitlera. V norimberském procesu byl odsouzen k sedmi letům vězení, v roce 1950 byl propuštěn.
- ¹² *Der Neue Tag* – německy psané noviny, za okupace vydávané i v Čechách.
- ¹³ *Kripo*, též *KRIPO*, *Kriminalpolizei* – německá kriminální policie.
- ¹⁴ *Zentralamt für jüdische Auswanderung*, *Centrální úřad pro vystěhování Židů*, správně *Zentralstelle für jüdische Auswanderung*, *Ústředna pro židovské vystěhovalce* – úřad, vytvořený SS v červenci 1939 Adolfem Eichmannem z příkazu řííšského protektora von Neuratha podle vídeňského vzoru. Zajišťoval deportace do koncentračních táborů, posléze všechny záležitosti týkající se protektorátních Židů. Existoval až do května 1945. (Viz autorovu povídku *U hrobu vysokého rabína* v knize *Povídky ze Svrabové čtvrti*.)
- ¹⁵ Viz též povídku *Hvězda* v autorově knize *Povídky ze Svrabové čtvrti*.

Attila, král Hunů, na dosah

Sársko, Rakousko, české pohraničí a 15. březen 1939. Šlo to tenkrát za sebou jako na rozkaz. Attila tehdy počítal takto: Po Mnichově drží se s velkou námahou zkonstruovaný versailleský útvar ještě půl roku nad vodou, pak se rozpadá. A tu přichází český státní prezident Hácha v březnu 1939 ke mně a prosí mne, abych také území Čechů vzal pod ochranu Říše. Dne 15. března 1939 vpochoduje německá branná moc do Čech a Moravy a o den později tvoří se protektorát. Takto jsem v březnu 1939 pouze obnovil staré poměry k dobru národů obývajících tento prostor.

A brzy nato jest již Attila v Praze a na hradě českých králů. Němečtí studenti a soukmenovci jdou na Hrad, aby pozdravili svého boha, aby viděli ono nadlidské stvoření, kterých se v dějinách vyskytuje poskrovnu.

Není jich mnoho, ale o to více jsou slyšet. „Wir grüssen unsern *Führer!*“ tak huláká zde dole pod okny sbor. Ženy hlavně skandují: „Lieber *Führer*, sei so nett, zeig Dich mal am Fensterbrett!“ Ano, to je jejich způsob a reportér, který již nosí neviditelná pouta, mísí se mezi „lid“. Žene jej sem touha, touha nepopsatelná,

touha vyvěrající napolo z popudu novinářského dábla, který mu sedí v krvi. Ba možno říci hlavně z tepu srdce, ke zdi přimáčkutého, a tak hnusně pošlapaného a poplivaného člověka dobré vůle.

Všude policie, všude SS a *Sicherheitspolizei*,¹ reportér – a to i v zemi černých košil – ještě neviděl tolik dalekosáhlých opatření. Otevírá se okno nahoře. U něho stojí *On*, Attila sám. Zvedá pravici. Reportér nerozeznává přesně rysy – směje se, nebo se mračí? Jaký má výraz v obličeji? *Parteigenossen* řádí. Není jich zde mnoho na rampě... český člověk všechno toto ignoruje... a věř, bratře, že ty sem nepatříš! Dělaš jen „Volk“ a tím zvětšuješ počet nadšenců. Ale musel jsem, musel. Je to jakási grüspanovská touha,² která mě sem hnala, tlačila, nutila.

Postavu tam nahoře bylo vidět snad jen několik vteřin. Když přece jenom sahá reportér do kapsy sněhem poprášeného pláště, postava nahoře zmizela... a henleinovci stále řvali. Srdce tluče rychleji, nevidím již kolem sebe nic než červené rotující kruhy, tápu ve tmě... a zanedlouho jsem v Nerudově ulici, na Malostranském náměstí a ženu se větrem bičovaným Karlovým mostem na Staré Město.

U hrobu rabína Löwa končil jsem tenkrát ten březnový den třicátého devátého roku. Tam jsem hledal pravdu, tam jsem seděl do soumraku...³

Zameškáno? Promeškáno?

„Ne! Nikoliv!“ Slyším z hlubin staré a sty kamínky pokryté hrobky. „Přijde den! Budou oběti, velké, tisíce, ba miliony... ale vyčkej! Nezmeškal jsi! Musí to tak být. Je to vývoj. Teprve začátek, nikoliv konec.“

Síla vystupuje ze země, síla půdy; jdu k domovu, vím, že musím trpět, že jsem obdržel *úkol*, který musí být vykonán. Vytrpět, vidět žal a bol kolem sebe, avšak vidět také pád všeho zla a zůstat svědkem, svědkem pro zítřek, pro lepší zítřek nás všech na této božské zemi.

¹ *Sicherheitspolizei, SiPo, Sipo, Bezpečnostní policie* – elitní policejní složka založená v roce 1919 a používaná k potlačování demonstrací a dalších bezpečnostních rizik. V roce 1939 reorganizována Himmlerem.

² *Grünspanovská touha* – metaforické vyjádření touhy po odplatě vůči Němcům. Podle atentátníka Herschela Grünspana (Grynszpana) (1921–1942 až 1945), polsko-židovského uprchlíka, který 7. listopadu 1938 spáchal na německém velvyslanectví v Paříži atentát na německého diplomata, člena SA, Ernsta vom Ratha. Atentát se stal záminkou pro „kříšťálovou noc“, antisemitský pogrom v Německu v noci z 9. na 10. listopadu 1938.

³ Viz též povídku *U hrobu vysokého rabína* v autorově knize *Povídky ze Svrabové čtvrti*, nakl. Cattacan.

Občánku, co ted?

Doba pokročila. Člověk nevěděl kudy kam. Bude lépe? Myslím, že nikoli! Poslechni si, co říkal Čingischán dnes ve Sportovním paláci: „S tuctem to započalo, bylo jich sto, poté tisíc, později deset tisíc a pak první milion, posléze druhý a třetí a čtvrtý milion... kolik milionů měl kolem sebe Čingischán? A tak jsme vyrostli ve stálé válce proti tisíci odpůrců, útoků a násilností.“ Ano, bratře, roste ta nemoc, šíří se, necítíš puch toho moru? A co ty, co podnikneš? Víš přece, co tě zde čeká! „Vím bratře, vím, ale mám starou mámu, ženu, syna, tátu... tedy myslíš všechno nechat plavat a jít? Kam a kudy?“

Čingischán chrání neutralitu Dánska a Norska, o deset hodin prý přišel dříve do Skandinávie než Albion. Chválí se. Sám sebe.

A co bude s Francií, Holandskem, Belgií, co s Evropou?

Vše padne, i ty, tvoje rodina, boří se svět!

Proč by se bořil? Ne, ne! Jen pro tebe bratře, pro člena společnosti prokletých. Ostatní chtějí a budou žít. A lépe než dříve!

Tón tomu udává Čingischán, který stále před sebou nosí plakát Ernsta Moritze Arndta¹ o *srdci Evropy*: „třetí říše, uvnitř

jednotna a navenek vyzbrojena, jest první a nejšťastnější zemí Evropy, je to srdce zemědělu. Kol srdce si vystaví ochranu z ocele a ze všech zemí k němu přitéká jen dobré a osvěžující. Práce vždy vedle požitku, zbraň vedle radosti!“

Evropa zešílela.

Pryč, pryč! Do vlaku se dostaneš. Kam jedeš?

Dívám se z okna. Jsem bez zavazadel. Všechno jsem tam nechal. I literaturu, která mne těšila, práci celého života. Jsi zbabělý? Ne, chci žít a dle možnosti pomoci. Komu? Všem!

Jedu českou krajinou. Nic se zde venku nezměnilo. Pole, luka, lesy, potůčky, stavení, děti si hrají na návsi, husy stále ještě jako za mých dětských let se pasou podél zelené stráně. Uhlířské Janovice... tam jsem byl šťastný. Tenkrát jsem nevěděl, že základy „mého“ světa se takto rozpadnou... ale tady venku, jak se dívám z okna vagonu, všechno je stejné jako tenkrát před mnoha a mnoha lety.

Rumpata – tumbata, rumpata – tumbata... vláček tě unáší do neznáma.

Nic se nezměnilo? Co ten cizí voják vedle v oddělení?

Ten mne neruší!

A co vojenský vlak, který jede proti?

Kanóny, materiál, mužstvo, Čingischánovy oddíly jedou někam na frontu. Tedy již se ve světě vraždí. Nejde to však zcela lehce. Je odpor.

A kde přistanu já? Uvidím ještě jednou v životě Prahu? Moje město, můj malý Ryneček s kašnou, Karlovku, Husovku a kostel u sv. Jakuba? Stýská se mi, a jsem teprve hodinu pryč. Jak bude později?

I když sem a tam ti někdo naznačil, že Praha není tvá, že ty do ní nepatříš...

Je má! Narodil jsem se v ní a je mojí největší láskou.

A právo na ni? Dal mi je Bůh!

Stvořil-li tě, věděl proč. Musíš vykonat své. Účel má život každého, tvůj, můj, zvířete, květiny...

Ale krysy, ty jsou k ničemu!

I ony musí být!

A tak i Čingischán musel přijít, musel přijít, ano, musel.

I jeho zrození nedaleko Lince mělo svůj účel.

Rumpata – tumbata, rumpata – tumbata. Jak je krásná píseň vlaku!

Jako dítě jsem vždy chtěl sedět nebo stát u okna a dívat se z vlaku ven, do kraje, do světa, do *panorámy*, jaké bývaly na Národní třídě a v Nekázance, kde se sedělo na pěti polštářích a koukalo do osvětleného otvoru, kde se vždy ukázal obrázek. Byl tak plastický! A pokaždé zazvonil zvonek. Bylo tam tak krásné ticho, v *panoramě*... Každý pátek měli jiný program: Paříž, Mekka, Švédsko... tak jsem tehdy cestoval světem. U pokladny vpředu seděla stará dáma a pletla. Měla skřípec a byla přísná. U okna ve vlaku jsem vždy stál, díval se, slyšel melodii kol a zpíval jsem s sebou, minuty, hodiny, bez únavy... mládí... mládí...

A dnes jedu opět do světa. Utíkám před časem. Kam? Nebude tam také?

Stojíme. Mám hlad. Sahám do kapsy pro chléb.

Kolín. Vždyť právě odtud jsem jezdíval k babičce do Uhlířských Janovic. Zde se přestupovalo. Nemám i dnes přestoupit do Janovic?

Babičky i dědy již není, teta Anna je v Polsku, ostatní roztroušeni po světě. Mám tam jen dva hroby.

Jedeme dále. Usínám.

„Jízdenky bych prosil!“ Ukazují. Mám také doklady, ovšem že falešné.

Nelekám se. Jsem odhodlán.

Jsem Adam Krüger, narozený 14. října 1913 v Liberci, zaměstnan na Reichsbahnu a jedu do Mohelnic. Úředně.

Pardubice. Čekáme. Procházím se na nádraží.

Adam Krüger.

Česká Třebová. Přestupuji. Adam Krüger ví, kam chce. Zábřeh. Dostanu se dále. Autem pana Dworschaka. Jede do Mohelnice. A přes Olomouc a Hranice do Moravské Ostravy.

Zde jede auto firmy Schránil do Těšína. Dostanu se na Slovensko, dostanu.

Po nocích se chodilo pěšky a šťastně, bez zastávky, bez incidentu.

A Salzberger *bácsi* dobře vše zařídil.

Anatol Lakatos mne neopustil. Až ve Filákovu.

Tam jsem zůstal sám.

„Bydlí zde někde lékař Roth?“

Chyba. Takovouto otázku jsem neměl nikdy a nikomu pokládat.

Byl to Országh, vedoucí gardistů. Byl jsem mu podezřelý. Chce mne zatáhnout na radnici, za kostelem. Bráním se. Volá o posilu a o pomoc.

Probudil jsem se tenkrát v srpnu 1940 ve vězení policejní stanice.

Za dva dny mne odevzdali Hunům. Kudy se jelo, nevím. V zavřeném voze pohromadě s podezřelým cikánem, který měl hnusný lupus v obličejí. I nos byl užrán. Bez jídla a bez vody. Cikán se stále jen po mně díval. Oči, a nic než oči. Na záchod nás nepustili.

Proč mne zavlekli na Rossauer Lände, do Vídně na Liesl², to dodnes nevím.

Pouta byla ukována.

Nyní již byla viditelná.

¹ Ernst Moritz (Mořic) Arndt (1767–1860) – německý historik a básník; profesor na univerzitě v Greifswaldu a v Bonnu, v roce 1848 poslanec Německého národního shromáždění. Nosil prý plakát o „srdci Evropy“, pokládal si otázku, co je to německý národ.

² Liesl, Liesel – lidový název pro vídeňské policejní zadržovací středisko (vězení) v rozsáhlé policejní budově Rosauer Lände zvané podle stejnojmenné ulice (původně Elisabethpromenade – z čehož vznikl zkomolením název Liesel).

II

Terezín

